

בנין יעקב

פרשת מטות

אמרים יקרים מפנינים נפלאים
לעודד הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספירים

תוכן הענינים

פרשת מטות

ה..... כח הדיבור
י..... אוהבי ה' שנאו הרע

אייר תשפ"ב

© כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס : 02-999-8201

או למייל : GMAIL.COM@3122131

ניתן להשיג הקונטרס

בירושלים : 053-31-53-661 050-41-75-336

בבית שמש : 052-76-30-720

כמו כן ניתן להשיג את סדרת הקונטרסים

בנין יעקב על המועדים

אלול - תשרי • חנוכה • שובבי"ם • פורים - ד' פרשיות

חודש ניסן - חג הפסח - ספירת העומר • שבועות • בין המצרים

וכן בנין יעקב על התורה: בראשית • שמות

פרשת מטות

כח הדיבור

כח הדיבור לאסור איסור ולהתירו

בפרשתן (במדבר ל ב-ג) "וידבר משה אל ראשי המטות וגו' לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה" וברש"י: 'לא יחל דברו' כמו לא יחלל דברו, 'לא יעשה דבריו חולין'.

הנה מפרשת הנדרים נמצינו למדים עד כמה גדול ונשגב הוא כח הדיבור של האיש הישראלי, כי בדיבור אחד חלה עליו האיסור, וכח הדיבור להפוך מחולין לקודש וחלה עליו איסור תורה, שהרי באמירה בעלמא 'הרי זו עולה או הקדש' חל עליו הקדושה ומועלין בו. וכן אתה מוצא בענין התרת הנדרים שיש כח לבטל הנדר ולהתיר מאיסורו את האיש הנודר על ידי אמירה גרידתא.

באמרי פיו נתהווה מצוות שיש להם תוקף כאחת מתרי"ג מצוות שבתורה

ויתרה מכך מצינו, שבכח הדיבור יכול כל יהודי באשר הוא להוסיף לעצמו מצוות נוספות, וחל עליהם תוקף כשאר איסורי דאורייתא, ואף שהדבר והפעולה הן אין בה שום איסור בעצם, אך כיון שהוציא מפיו נדר או שבועה ואסר הדבר על נפשו, באותה אמירה נאסר עליו הדבר והרי הוא אצלו כשאר איסורים שבתורה, וכאילו נתוסף אצלו עוד מצוות בחשבון תרי"ג מצוות שבתורה, נמצינו למדים עד כמה גדול ונשגב כח הדיבור.

בכה דיבור האיש הישראלי יכול להתהוות מצוה ממצוות ה'

ועל פי הדברים האלה מבאר הרה"ק מהר"י מווארקא זיע"א (הובא באמונת משה בפרשתן) מאמר הכתוב "זה הדבר אשר צוה ה'", פירוש, מדיברו של האדם נעשה ציווי ה', שאם יאמר האדם שיעשה כך נעשה מדיבורו ציווי ה' שמחוייב לקיים ולעשות הדבר במצוות ה' שנצטווה בתורה הקדושה, ומזה נראה כמה יקר בעיני ה' דיבורו של איש הישראלי.

לא שייך שיחול קדושה על התפילין אלא במאמר פיו של האיש הישראלי

ועל זה הדרך מצינו אצל כמה וכמה ממצוות התורה, שעיקר קדושתם תלויה דייקא בדיבורו של הנפש הישראלי, כגון מצות תפילין וכוונה, שצריך שתהיה נעשית לשם קדושת תפילין, ועל כן חובה עליו להזכיר בתחילת עשייתו ולומר 'הנני עושה זאת לשם קדושת תפילין או לשם מצות ציצית'.

והדברים מבהילים, שהרי אפילו אם כל פעולות עשיית התפילין יהיו נעשים על ידי צדיק וגדול בישראל, בכל זאת לא תחול עליהם שום קדושה, כל זמן שלא נעשה לשמה, ודבר זה הוא לעיכובא אפילו בדיעבד, ובלאו הכא נחשב התפילין כעורות בעלמא, והציצית אינם אלא כחומי צמר בעלמא.

ומאידך גיסא כאשר יהודי פשוט אפילו קל שבקלים, יקח חתיכת עור ללא שום הכנות וכוונות מיוחדות, מכל מקום ברגע שמוציא מפיו כמה תיבות ואומר 'הנני עושה עיבוד ועשייה זו לשם קדושת תפילין', חלה עליהם קדושה נוראה, וכל הלובשם מקיים בהם מצות עשה דאורייתא בכל רגע שמונחים על זרועותיו וראשו, וכל זאת רק בכה דיבורו.

בדיבור אחד שלא כהוגן יכול ח"ו לגרום לזולת צער ונזק בל ישוער

י"ש לרמו דמהאי טעמא קורין פרשה זו דייקא בימי בין המצרים שבהם מתאבלים אנו על חורבן בית מקדשינו ותפארתינו, אשר כידוע מדברי חכמינו ז"ל (יומא ט:) שהבית השני נחרב בעון שנאת חינם. כי הזמן גרמא להתעורר ולקחת מוסר לשפר ענין הדיבור ועון הלשון, שהוא שורש לכל המחלוקות וריבוי השנאת חינם בין הבריות.

כי כמו שמצינו גודל מעלת הדיבור עד שיש בכחו להטיל קדושה על הקרבן והמצוות, כמו כן בעוה"ר זה לעומת זה מה מאוד גדול וגורא הכח והתוצאה שיכולה לבוא מהדיבורים האסורים, ועד כמה יכול האדם להרום ולקלקל לחבירו בדיבור אחד שלא כהגון, ואפילו ברמו קל יכולים לפעמים לגרום צער לזולת, וכמו שהמליצו ברמו הכתוב (בראשית מט ו) "כי באפם הרגו איש" שלפעמים די בעקימת אף גרידא, להמיט צרה ולגרום נזק בל ישוער. ואכן מקריאת פרשה זו ראוי לנו להתעורר וליקח מוסר להוסיף זהירות בענין קדושת הדיבור, כדי לתקן עון שנאת חנם.

חיזוק נפלא מפרשת הנדרים שלא יתיאש האדם בכשלונו

עוד לימוד וחיזוק נפלא למדים אנו מפרשת הנדרים, שאף אם נכשל האדם בענין הדיבורים, אל יתיאש ח"ו בנפילתו, כי הרי מצינו תקנה אפילו לנדרים החמורים, כמו שמבואר בפרשה שיחיד מומחה יש לו את הכח להתיר את הנדרים כדת של תורה, עד כדי שמבטל את הנדר מעיקרו, ונחשב כאילו מעולם לא נדר, וכפי שאמרו ז"ל (כתובות עד:): 'חכם עוקר את הנדר מעיקרו'.

ובמו כן מי שנכשל בעון הדיבור לא יפול בדעתו, כי הרי יש לו תקנה שילך אצל חכם וצדיק ויבקש דרך תשובה האידך יוכל לתקן את אשר עוות

בדיבורי פיו, ויזכה לבוא על תיקנו עד כדי כך שיהא נחשב כאילו מעולם לא קלקל בדיבורו.

ובן מהא דמצינו שיש כח להתיר נדרים אפילו על ידי שלושה הדיוטות, יש ליקח מוסר וחיזוק על גודל מעלת האחדות, שבעצם ההתבטלות לכללות ישראל, על אף כשאננם אלא חבורת אנשים פשוטים והדיוטות, מכל מקום על ידי מידת האחדות ודיבוק חברים יש כח בידם לתקן את העבר.

טעם שהזכיר ענין הפרת נדרים מיד בתחילת הפרשה

ורמז נפלא שמעתי בזה, דהנה רש"י הק' מיד בתחילת הפרשה (בר"ה ראשי המטות) מזכיר הענין שהפרת נדרים ביחיד מומחה ואם אין יחיד מומחה מפר בשלושה הדיוטות, ולכאורה פלא הדבר שהרי עדיין לא למדנו כלל נדר מהו, ולמה הקדים להזכיר את כללי ההפרה קודם שעסקנו בהלכות הנדרים ואופניה.

ויבואר דהנה ידוע מאמר חכמינו ז"ל (פסחים נד.) 'תשובה קדמה לעולם', כי לולי התשובה אי אפשר שיהיה קיום להבריאה. ומצינו (שבת פח:) שכאשר עלה משה רבינו למרום לקבל את התורה, אמרו המלאכים מה לילוד אשה בינינו, ואמר הקב"ה למשה אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה.

וביאור הענין כי המלאכים טענו האיך שייך שתתקיים התורה אצל בני אדם שעלולים להכשל בחטאים, אמר הקב"ה 'החזר להם תשובה' כלומר כבר הכנתי להם קודם בריאת העולם את מידת התשובה, ולכן אף אם ח"ו יכשלו בחטא הרי יש להם תקנה בתשובה, ואם כן שפיר ראויים הם לקבל את התורה, ובידם לקיימה בכל פרטיה ודקדוקיה.

הרי לנו, שכדי שיהו בני ישראל ראויים לקבל את התורה, הוכרח להקדים להם דרך תשובה. וכמו כן יש לומר בענין הנדרים שבכדי שיוכלו להזהר בעון הנדרים מוכרח שיהיה מוכן עבורם דרך לתקן כשזלזלו.

ועל כן מיד בתחילת הפרשה עוד מרמז שהתחילו לבאר פרטי הלכות נדרים, הוכרח רש"י להזכיר ולהודיע שיש אופני הפרה על ידי יחיד מומחה או שלושה הדיוטות, למען ידעו שאף אם ח"ו יכשלו בדיבורם יש להם תקנה, ואל יתיאשו בנפילתם וכשלונם.

השומר פיו ולשונו - כל היוצא מפיו יעשה הקב"ה

עוד ידועה אמרת הצדיקים [מובא בחיד"א חומת אנך במדבר ל ב, וראה עוד בליקוטי תורה מהאריז"ל בפרשתן] על הכתוב "לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה" שבא לרמז שאם האדם ישמור לשונו מלדבר שום דבור אסור ויהיה נשמר מדברים בטלים ויקדש פיו, אז כל אשר יבקש מה' ישמע תפלתו. וזהו שאמר הכתוב "לא יחל דברו" לא יעשה דברו חולין שלא ידבר דברים בטלים ומכל שכן דברים האסורים, אז ככל היוצא מפיו יעשה ה' וישמע תפלתו, ולא עוד אלא אפילו בלי תפלה כל אשר יאמר יתקיים כמו רבי חנינא בן דוסא.

גוזר גזירה מלמטה והקב"ה מקיימה מלמעלה

ובדברים האלו מובא בספר חסידים (סימן מז) בהאי לישנא: אבל כל הדובר אמת ואינו דובר שקר אף להעלותו על לבו כל דבריו מתקיימים וגוזר גזירה מלמטה והקב"ה מקיימה מלמעלה, ועל זה נאמר (איוב כב כח) "ותגזור אומר ויקם לך".

והשי"ת יהא בעזרינו שנוכה לשמור פינו ולשונינו כדת וכדין, לטוב לנו בזה ובבא אמן.

אזהבֵי ה' שנאו הרע

מדוע קצף משה על אנשי החיל

בפרשתן (במדבר לא יג-יז) "ויצאו משה ואלעזר הכהן וגו'. ויקצף משה על פקודי החיל וגו' הבאים מצבא המלחמה. ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה. הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל בה' על דבר פעור ותהי המגפה בעדת ה'. ועתה הרגו כל זכר בטף וכל אשה" וגו'.

והנה כבר רבו המפרשים לתמוה על מה יצא הקצף, דלכאורה אם אכן הוזהרים משה על כך בעת צאתם למלחמה וצוה עליהם שיהרגו כל נקבה, האידן יתכן שבני ישראל לא קיומו צווי הבורא בשלימותו, ואם לא ציום בפירוש על כך, למה זה קצף עליהם בחזרתם.

ועוד יש לתמוה שאף אם נאמר שהיה מוטל עליהם להרוג כל נקבה, ולא קיימו את הצווי בשלימות בשעת המלחמה, הרי על כל פנים לא השאירו אותם במדין אלא הביאו אותם עמהם כשבויים, ואם כן עדיין הברירה בידם לקיים צווי ה' ולהרוג אותם כעת, ולמה קצף עליהם משה בדברים קשים כאלה, והרי עדיין בידם לתקן אולתם.

ומה עוד שהרי מפשטות דברי תוכחתו מוכח שכאלו כבר עבר זמנה ושוב אין שייך לקיים את צווי ה' ולתקן אולתם, ואם כן קשה שבעתיים מה זה שבהמשך דבריו צוה להם משה "ועתה הרגו כל זכר" וגו', הרי לנו שיש עדיין יכולת לקיים צווי ה' ואם כן מה היתה הקצף בתחילה.

תכלית מלחמת מדין שיחקק בלבם שנאה עזה לכוחות הרע

ויבואר הענין על פי הידוע מפי ספרים וסופרים, דבאמת תכלית היציאה למלחמת מדין לא היתה כדי להלחם בצורה גשמית גרידא לנצח את אויביהם

ולהשמיד את המדינים, אלא עיקר צווי השי"ת היתה כדי שעל ידי זה תתגבר בלבנות עם הקודש שנאה עמוקה לסטרא אחרא וכוחות הרע, ותתלקח בקרבם אש השנאה נגד שונאי נפשם, בבחינת (תהלים קלט כא-כב) "משנאיך ה' אשנא ובמתקוממך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי", עד שיהיה מאוס ומבוזה בעיניהם כל חלקי הרע והמעשים הרעים. וכן מרומז בדברי רש"י הק' שפירוש על הפסוק (במדבר כה ז) "צרור את המדינים" - 'עליכם לאייב אותם'. וכן אמר דוד המלך ע"ה (תהלים צו י) "אוהבי ה' שנאו רע".

מתיקוני התשובה - השנאה והמיאוס ברע

ויסוד זה מצינו בדברי האור החיים הקדוש (פרשת פנחס) שהאריך לכאר הטעם שצוה השי"ת "צרור את המדינים" וכה דבריו: יעץ ה' ואמר "צרור את המדינים" וגו', הכוונה בזה להקדים לשנוא המחטיאים, גם להתעיב הערב והטוב הבא מהם לאבד כל עץ נחמד וכל מעיין מתוק וכל טוב הבא מהם על אשר גרמו להם עשות רע, והוא על דרך אומרו (תהלים קלט כא) "הלא משנאיך ה' אשנא" פירוש משניאיך.

ובאמצעות מחשבה זו תהיה מתרחקת תאות העבירה מהם ותהיה להם לזרה כי על העבר שונאים הסוכב ויולד בהם טבע אלהי, ומדה זו מדה סגוליית היא לחפץ בחיים, ובוה יתכפר עון הקודם במחשבת עבודה זרה גם בארס תאות הניאוף ולא יהיה בהם נגף:

והוא מאמר הכתוב כאן "צרור את המדינים" פירוש יהיו לכם בגדר צר ואויב לשנאתם ולשנא כל הערב מהם להשחית עצם ולקלקל מעינותיהם, זה תמורת מה שהתאוו להם, וזו היא אחד מתקוני התשובה, ואמר צרור לשון הווה פירוש יגבירו בהם השנאה עד גדר שיהיה נקבע בהם טבע הצרירות, ע"כ.

הנצחון במלחמת מדין היתה רק כפי גודל השנאה שהיה בלכם של ישראל על אויבהם

ואכן כן מפורש להדיא בשפת אמת (בפרשתן תרמ"ו) שכל המלחמה במדין היתה רק כפי גודל השנאה והכעס שהיה לבני ישראל, ואכן כפי גודל הקנאה והשנאה שהיתה בלכם כך גברו ונצחו במלחמה. ולכן השאירו הטף והנשים כי לא היו יכולים יותר, כלומר שלא היתה שנאתם די חזקה עד כדי כך שיהרגו גם את הנשים והטף.

ועל פי הדברים האלו יובן שפיר מדוע קצף משה עליהם, כי בזה שהותירו את הנשים והטף הרי זו הוכחה שלא הגיעו לשלימות מידת שנאת הרע ולא השיגו את תכלית מטרת המלחמה, ולכן קצף משה עליהם ועוררם שמחובתם להגביר את כח הכעס ולהוסיף שנאה על שנאתם יותר מתחילה.

על ידי שקצף עליהם משה התגבר השנאה וקבלו כוחות להרוג גם את הנקבות

ומסיים השפת אמת שאכן על ידי שקצף עליהם משה רבינו, השפיע עליהם מהשנאה הרבה שהיה למשה רבינו, ועל ידי זה היה להם אחר כך הכח לכלות גם את הטף, וזהו שאמר הכתוב "ועתה הרגו כל זכר בטף" וגו' כי רק עכשיו ניתן להם הכח והשנאה להרוג גם את הנשים והטף.

עיקר מחיית עמלק - להגביר השנאה אליו

ועל זה הדרך מבאר בשפת אמת (שמות זכור תרמ"ו) ענין מצות מחיית עמלק, שמטרת המצוה היא לזכור איבת עמלק, כי עיקר מחיית עמלק ימח שמו, תליא בגודל השנאה שיש לבני ישראל על עמלק, וכשהיה השנאה בשלימות אז יתמחה לגמרי.

ועל פי יסוד זה יבואר מה היה החטא בשאול המלך, שלא הרג את אנג, כי חלילה לומר שעבר בזדון על דבר השי"ת, אלא הטעם שלא הרגו את אנג הוא, משום שלא היה להם די כח האכזריות והשנאה כראוי לאותו רשע, וכפי שמדויק בכתוב (שמואל א' טו ט) "ויחמל שאול והעם על אנג" וגו', כלומר שעדיין היה בלבם מעין מידת אהבה וחמלה עליו, וממילא לא היה בכחם לאבדו לגמרי.

אמנם מוסיף השפת אמת ואמר: שקיום מצוה זו לשנוא אותו בתכלית השנאה, תליא ברוב האהבה והדביקות שיש לבני ישראל בעבודת הבורא יתברך. כי כפי רוב התלהבות לסטרא דקדושה, כן שונאים לסטרא אחרא.

ואכן גודל השנאה שיש להאדם נגד היצר הרע ופיתויו, מוכיח עד כמה שלם הוא במדת האהבה והדביקות בהשי"ת, וכמו שמרומז בכתוב (תהלים צו י) "אוהבי ה' שנאו רע", שאם שונא את הרע זו היא הוכחה ברורה שהוא בכלל 'אוהבי ה'".

עיקר מלחמת היצר היא שיגביר השנאה וימאס ברע

וזו היא העבודה התמידית של כל אחד מישראל, לדעת את האויב הגדול הוא יצר הרע, ולהגביר את השנאה אליו, ויהיה מאוס בעיניו כל דבר שיש לו שייכות עם הרע, כי כל זמן שאין האדם מכיר את האויב ושונא אותו, אין שייך שינצל ממנו. וכמו שהאר"ך בזה בספר חובות הלכבות (שער יחוד המעשה פרק ה) וביאר במתק לשונו את מהותו של היצר הרע, ומהו הדרך ללחום אתו ולנצחו, וכה דבריו: בן אדם, ראוי לך לדעת, כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרך הנמשך בכחות נפשך, והמעורב במזג רוחך, והמשתתף עמך בהנהגת חושיך הגופניים והרוחניים, המושל בסודות נפשך וצפון חובך וכו', ואתה ישן לו והוא ער לך, ואתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך, לבש לך בגדי הידידות ועדה עדי האהבה לך, עיי"ש.

כשמעמיד עצמו נגד היצה"ר מיד מתבטלין כל כוחות היצר והיילותיו

אמנם על אף כל ערמומיותו ותחבולות היצר שפירט לך לעיל, מסיים החובות הלבבות ואמר: 'ולא יעמוד לפניך בעמדך כנגדו, כמו שכתוב (בראשית ד ז) "ואליך תשוקתו ואתה תמשל בו". ומדייקים המפרשים דמשמע מדבריו שבצד 'עמדך כנגדו' כבר מתבטלין כל כחות היצר והיילותיו, כי על ידי שתגבר שנאתך אליו, ותחליט ברעתך ללחום כנגדו, שוב 'לא יעמוד לפניך' ותתקיים ההבטחה של "ואתה תמשול בו".

החוגר כלי מלחמה נגד היצר הרע מובטח לו שיתנהו השי"ת בידו

והגם שאין בכח האנושי לכבוש ולנצח את היצר הרע, וכמפורש בגמרא (סוכה נב:) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר (תהלים לו לב) "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו אינו יכול לו. אך על כל פנים מוטל עליו לעשות אשר ביכולתו דהיינו לצאת למלחמה, ולגמור בלבו לשוב בתשובה, ואז מובטח לו שהקב"ה יהא בעזרו.

ורמזוהו הקדמונים [ראה של"ה הק' ובפני דוד לחיד"א ועוד] במאמר הכתוב (דברים כא י) "כי תצא למלחמה" [וכבר ידוע מפי ספרים וסופרים, ומקורו מדברי הוזהר הקדוש (זו"ה כי תצא נח): שפרשה זו רומזת על מלחמת היצר] דהיינו שאם אכן מכין האדם את עצמו וחוגר כלי מלחמה לצאת נגדו, אזי תיכף "ונתנו ה' אלהיך בידך" מובטח לו שיתנהו ה' בידך, כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל ולהתגבר ולכוף היצר הרע. וכלשון האור החיים הק': 'ומבטיחו הכתוב שהגם שתקיף הוא היצר מכח האנושי אף על פי כן יתנהו ה' בידו'.

ויהא רעוא מן קדם אבהון דבשמיא שאכן נזכה להיות דבקים בדרך הישר והטוב, ולשנוא את הרע בתכלית השנאה, ולא ישלוט בנו יצר הרע עד עולם.

